

Chełm 12.07.2026 r.

Szanowni Kresowianie
Drodzy Goście wszelkich Godności i Urzędów,
Mieszkańcy Chełma, Szanowni Państwo.

W imieniu własnym, władz i organów, a także Członków Stowarzyszenia „Pamięć i Nadzieja”, witam Państwa w drugim dniu tegorocznych chełmskich obchodów 83 rocznicy „krwawej niedzieli” na Wołyniu.

W tym roku już po raz drugi dzień 11 lipca obchodzimy jako **święto państwowe:** Narodowy Dzień Pamięci o Polakach – Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN i UPA na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej. Zostało ustanowione mocą ustawy Sejmowej z dnia 04 czerwca 2025 r.

Organizatorem wczorajszych i dzisiejszych obchodów jest nasze Stowarzyszenie oraz Prezydent Miasta Chełm Pan Jakub Banaszek, według niekolidujących ze sobą programów.

Nawiązując do wczorajszych uroczystości miejskich na terenie przyszłego Muzeum Pamięci Ofiar Rzezi Wołyńskiej, poprzedzonych Mszą Świętą w Bazylice, pragnę podkreślić że miały one szczególnie uroczyste i wzniosły charakter

i stanowiły godne upamiętnienie Polaków - ofiar rzezi wołyńskiej. Pragnę z tego miejsca serdecznie pogratulować organizacji tej uroczystości Prezydentowi Miasta Chełm, Panu Jakubowi Banaszkowi. Dziękuję też Panu Prezydentowi Jakubowi Banaszkowi za odznaczenie mnie medalem za zasługi dla miasta Chełma. Przyjmuję je jako dowód uznania dla dotychczasowej działalności wszystkich obecnych Członków Stowarzyszenia "Pamięć i Nadzieja", a także tych, którzy odeszli już do wieczności, w tym pierwszego Prezesa ś.p. Franciszka Golika, oraz drugiego Prezesa ś.p. Stanisława Senkowskiego, na rzecz budowania w Chełmie materialnych

i niematerialnych znaków męczeństwa Kresowian.

Szanowni Państwo

Rozpoczynamy naszą uroczystość od wspólnego odśpiewania Hymnu Państwowego:

Uprzejmie proszę Państwa „**DO HYMNU**”

PO HYMNIE

Szanowni Państwo

Tytułem wprowadzenia w atmosferę dzisiejszej uroczystości, uprzejmie proszę Państwa o wysłuchanie krótkich wystąpień naszych dostojnych Gości w osobach:

- **Pana Krzysztofa Kołtuna** - Chełmianina, prezesa Towarzystwa Rodzin Kresowych, poety, prozaika, antykwariusza, etnografa, poruszającego w swojej twórczości tematykę Kresów, głównie Wołynia,
- **Pana Profesora Eugeniusza Wilkowskiego** - także Chełmianina, Senatora RP I i II kadencji, Członka Zarządu Stowarzyszenia „Pamięć i Nadzieja”, historyka, głównie dziejów najnowszych, znawcę problematyki stosunków polsko-ukraińskich, autora wielu artykułów i książek o tematyce historycznej, pomysłodawcy i redaktora odpowiedzialnego dwumiesięcznika „Powinność. Pisma kulturalno-społecznego Ziemi Chełmskiej”.

Panowie wprowadzą nas w sferę symboliczną tych tragicznych wydarzeń, które my Polacy już od 83 lat powszechnie określamy mianem: „rzezi wołyńskiej”, „krwawej niedzieli na Wołyniu”, „ukraińskiego ludobójstwa”, czy „męczeństwa Kresowian”:

- Pan Krzysztof językiem poety i prozaika;
- Pan Eugeniusz językiem historyka, państwowca, zatroskanego o aktualny stan świadomości i poczucia tożsamości narodowej współczesnego pokolenia Polaków.

Bardzo proszę Panów o wystąpienia.

Po ww. wystąpieniach:

Szanowni Państwo, drodzy Goście

Jesteśmy zaszczyceni, że przyjęliście nasze zaproszenie i uczestniczycie z nami w dzisiejszej uroczystości. **Jest mi niezmiernie miło powitać:**

Powitanie wg. przygotowanej listy obecności

Po powitaniu

Szanowni Państwo

Dzisiaj jest niedziela 12 lipca roku Pańskiego 2026. Tradycyjnie, już po raz 18, w kolejną, tym razem 83 rocznicę „krwawej niedzieli” na Wołyniu, **spotykamy się w tym miejscu w Chełmie**, przy Al. Marszałka Józef Piłsudskiego, na skwerze im. 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej, aby czcić pamięć Polaków - Ofiar ukraińskiego ludobójstwa oraz tych sprawiedliwych Ukraińców, którzy za ratowanie Polaków oddawali własne życie.

Trzykrotnie, tj. w latach 2009, 2010 i 2011, były to spotkania przy stojącym w tym miejscu Krzyżu Wołyńskim. Bezpośrednio po uroczystości lipcowej 2011 roku, Krzyż został przeniesiony w pobliże kaplicy cmentarnej na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Ignacego Mościckiego w Chełmie. Stanowi tam symboliczny „Grób Nieznanego Polaka/Polki - Ofiar ludobójstwa ukraińskich nacjonalistów spod znaku OUN – UPA”, czekających od 83 lat w bezimiennych dołach śmierci na ekshumację i chrześcijański pochówek.

Jako Stowarzyszenie „Pamięć i Nadzieja”, tegoroczne obchody, także tradycyjnie, rozpoczęliśmy **od złożenia w dniu wczorajszym** wiązanek kwiatów i zapalenia zniczy pod wspomnianym Krzyżem Wołyńskim na Cmentarzu Komunalnym.

Dzisiaj **o godz. 9:00** została odprawiona, zamówiona przez nasze Stowarzyszenie, z udziałem wielu z Państwa, Msza Święta w Bazylice Mariackiej na Górze Chełmskiej, w intencji Polaków - Ofiar ukraińskiego ludobójstwa oraz sprawiedliwych Ukraińców.

Szanowni Państwo

Rzeź wołyńska, którą symbolizuje także tragiczna data 11 lipca 1943 roku na Wołyniu, zwana do dzisiaj „krwawą niedzielą”, to w historii najnowszej najtragiczniejsza karta męczeństwa Narodu Polskiego; w szczególności wsi polskiej; wszak ofiarami ukraińskiego ludobójstwa w ok. 95% byli mieszkańcy polskich kresowych osad i wsi.

W tym miejscu nie sposób nie wspomnieć, że Polacy, mieszkańcy polskich wsi w czasie II wojny światowej padali ofiarą nie tylko ukraińskiego nacjonalizmu, ale także niemieckiego nazizmu, bo oto w dwóch kolejnych dniach następujących bezpośrednio po „krwawej niedzielą” na Wołyniu, **tj. w dniach 12 i 13 lipca 1943 roku**, Niemcy dokonali pacyfikacji wsi Michniów na ziemi świętokrzyskiej, gdzie ofiarą masakry padły co najmniej 204 osoby, w tym 54 kobiety i 48 dzieci. Od 9 lat dzień 12 lipca, a więc także dzień dzisiejszy, jest świętem państwowym: **Dniem**

Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej.

Szanowni Państwo

Tegoroczne uroczystości „wołyńskie” mają charakter szczególny, bo w **dniu 26 marca bieżącego roku w Warszawie**, został podpisany przez Wicepremiera - Ministra Obrony Narodowej Pana Władysława Kosiniaka Kamysza oraz Prezydenta Miasta Chełm Pana Jakuba Banaszka, List Intencyjny w sprawie utworzenia

w Chełmie instytucji kultury o charakterze ogólnopolskim, pod roboczą nazwą „Muzeum Pamięci Ofiar Rzezi Wołyńskiej w Chełmie” działającego w formule oddziału Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

W liście czytamy min., że:

- **Minister Obrony Narodowej**, jako Organizator Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, deklaruje możliwość podjęcia czynności zmierzających do utworzenia oddziału Muzeum Wojska Polskiego w Chełmie, wraz z niezbędnym zapleczem administracyjnym, a
- **Prezydent Miasta Chełm** deklaruje gotowość nieodpłatnego przekazania nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, z przeznaczeniem dla Muzeum Wojska Polskiego, tj. enumeratywnie wymienionych działek położonych w Chełmie, oraz podjęcia innych, niezbędnych działań przygotowawczych, związanych z realizacją przedsięwzięcia.

Jako Stowarzyszenie wyrażamy zadowolenie z podjęcia tej jakże doniosłej inicjatywy. Żywimy nadzieję że chełmskie uroczystości 84 rocznicy „krwawej niedzieli” na Wołyniu, w przyszłym, 2027 roku, będą obejmowały uroczystość otwarcia „Muzeum Pamięci Ofiar Rzezi Wołyńskiej w Chełmie”.

W obliczu komplikujących się w ostatnim czasie historycznych relacji polsko - ukraińskich, chełmskie Muzeum byłoby polskim wkładem w wysiłki rządów, Kościołów, historyków i społeczeństw obu państw w budowanie trwałych fundamentów pojednania i współpracy Polski i Ukrainy na gruncie prawdy.

Szanowni Państwo

Jest jeszcze jedna okoliczność, która sprawia, że dzisiejsza uroczystość ma charakter szczególny. Otóż staraniem Stowarzyszenia, dzięki ofiarności jego

Członków

i Internautów, udało się pobudować naprzeciw pomnika tablicę pamiątkowo-informacyjną przedstawiającą genezę i krótką historię budowy pomnika. Jest w dwóch wersjach językowych: w języku polskim i angielskim, z wierszem Zygmunta Rumla pt. *Dwie matki* pośrodku. Mamy nadzieję, że będzie ona pełnić istotną funkcję informacyjno-edukacyjną dla Chełmian, osób odwiedzających Chełm w różnych sprawach, a także turystów odwiedzających nasze miasto.

W imieniu Stowarzyszenia bardzo dziękuję wszystkim tym, którzy przyczynili się do sukcesu tego przedsięwzięcia, a w szczególności:

- darczyńcom,
- Panu Adamowi Siwkowi - Dyrektorowi Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie,
- Panu Pawłowi Wirze - Kierownikowi Chełmskiej Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie,
- Pani Katarzynie Chrzastowskiej - Kierownik Wydziału Architektury i Budownictwa Urzędu Miasta Chełm,
- Panu Grzegorzowi Kluczykowi - artyście grafikowi z Warszawy, który zaprojektował szatę graficzną tablicy,
- Panu Profesorowi Eugeniuszowi Wilkowskiemu za konsultację tekstu tablicy pod względem historycznym,
- Panu Stanisławowi Koszewskiemu za konsultację tekstu tablicy pod względem literackim,
- Panu Jerzemu Dzikowi, właścicielowi firmy ADAB Jerzy Dzik w Warszawy za wykonanie tablicy,
- Panu Janowi Kwiatkowskiemu, właścicielowi firmy Zakład AZART Jan Kwiatkowski w Chełmie za wykonanie konstrukcji nośnej oraz zabudowanie tablicy na gruncie.

O odstonięcie tablicy uprzejmie proszę:

- **Panią Teodorę Zgliniecką** - członka naszego Stowarzyszenia, naocznego świadka napadu UPA na kościół w Kisielinie w dniu 11 lipca 1943 roku,
- **Panią Jolantę Sadurską** - członka naszego Stowarzyszenia, córkę

pierwszego Prezesa Stowarzyszenia - śp. Franciszka Golika, wieloletniego Prezesa Chełmskiego Oddziału Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych,

- **Pana Stanisława Koszewskiego**, członka naszego Stowarzyszenia, współautora, wspólnie ze śp. Panem Longinem Janem Okoniem, treści aktu erekcyjnego pod pomnik Piety Wołyńskiej.

Państwa zebranych uprzejmie proszę o asystę przy uroczystości odsłonięcia tablicy.

Po odsłonięciu tablicy

Szanowni Państwo

Kończąc swoje wystąpienie dziękuję serdecznie za obecność wszystkim Państwu zebranym. Dziękuję serdecznie władzom Miasta Chełm, z Panem Prezydentem Jakubem Banaszkiem na czele oraz instytucjom i spółkom miejskim, za wszelką pomoc udzieloną Stowarzyszeniu w przygotowaniu dzisiejszej uroczystości. Dziękuję Wojsku Polskiemu za wystawienie posterunku honorowego przy pomniku i asystę przy składaniu wieńców. Dziękuję kapłanom chełmskich parafii oraz mediom za informowanie o dzisiejszych uroczystościach w dniach je poprzedzających. Z góry dziękuję mediom, które na swoich łamach zamieszczą informację z przebiegu dzisiejszych uroczystości.

A teraz pragnę oddać głos naszym Gościom:

- o zabranie głosu proszę Pana **Jakuba Banaszka** Prezydenta Miasta Chełm,
- o zabranie głosu proszę europoła Pana **Krzysztofa Hetmana**, reprezentującego Wicepremiera Rządu RP, Ministra Obrony Narodowej Władysława Kosiniaka Kamysza
- o zabranie głosu proszę Posłankę na Sejm RP Panią **Annę Dąbrowską-Banaszek**
- o zabranie głosu proszę Posła na Sejm RP Pana **Krzysztofa Grabczuka**
- o zabranie głosu proszę Pana **Tadeusza Sławeckiego**, reprezentującego Wicemarszałka Sejmu RP Pana Piotra Zgorzelskiego.

Po wystąpieniach

Szanowni Państwo

Teraz nastąpi złożenie wieńców i wiązanek kwiatów u stóp pomnika "Piety Wołyńskiej". Uprzejmię proszę, aby tradycyjnie jak co roku:

- w pierwszej kolejności, wieńce złożyły delegacje organizacji kombatanckich i kresowych, **a następnie:**
- władze miasta Chełm i Rady Miasta Chełm,
- Posłowie do Parlamentu Europejskiego,
- Posłowie i Senatorowie do Parlamentu Polskiego,
- Przedstawiciele administracji rządowej szczebla centralnego i wojewódzkiego,
- Przedstawiciele administracji samorządowej rządowej szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego,
- przedstawiciele służb mundurowych,
- przedstawiciele partii politycznych i organizacji społecznych,
- jako ostatni - wszyscy obecni Członkowie Stowarzyszenia "Pamięć i Nadzieja"

Po złożeniu wieńców:

Szanowni Państwo, jeszcze raz dziękuję za obecność i uważam dzisiejszą uroczystość za zakończoną. Serdecznie zapraszam na spotkanie za

*W imieniu Stowarzyszenia
Józef Górny - Prezes Zarządu*